

ששילם. ועיין בחידושי החתם סופר.

טו מתני', סמך לו כותל אחר וכו', מגלגלין עליו את הכל. כתב הקצות החושן (סימן קנח סק"ו), דבתוס' ד"ה אע"פ, מבואר, דהחיוב הוא מדין נהנה. וביארו הגרע"א (כתב וחותרם תנינא סימן נ"ד והקהילות יעקב סימן ו), דאף שעוד לא סמך התקרה, חשיב נהנה, דכבר נהנה עתה שאינו צריך לבנות כותל. [ועיין עוד בתוספות הגרע"א (על המשניות) ובספר זואת ליהודה הדן בדבריו]. אבל בעליות דרבינו יונה (הובא ברשב"א ובריטב"א) פירש, דכיון דגלי אדעתיה דניחא ליה בהגבהת חבירו, קנה חצי הכותל, שהרי חצי הכותל בנוי על חצי חלקו על קרקעו. עיין עוד בדבריהם, ובמה שהוסיף הריטב"א.

טז תוס' ד"ה אף על פי, בתוה"ד, כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהת חייב. תמה הים של שלמה (בבא קמא סימן ט"ז), הא הוי זה נהנה וזה לא חסר. והשערי יוסף (שער ג' פרק כה ד"ה ונלענ"ד), ביאר דהחיוב מדין משתרשי ליה, עיין שם שהאריך.

יז בא"ד, בסוה"ד, אי נמי הכא זה חסר הוא שגורם לו שהגביה וכו'. כתב בשיעורי רבי שמואל (אות ק), דמתבאר בדבריהם גדר חדש בביאור "זה נהנה וזה לא חסר", דהא דבעינן חסר, אין הוא משום דבעינן שתהא ההנאה פוגעת בחבירו ומחסרו, דהא הכא אין ההנאה שלו פוגעת בו וגורמת לחסרו.

יח תוס' ד"ה הקובע זמן לחבירו, אומר ר"י דוקא זמן אבל בסתם הלואה לא חשיב ליה תוך זמנו. בעליות דרבינו יונה, ביאר טעם הדבר, דכיון שלא פירש המלוה זמן, לא נתייאש מן הפרעון תוך שלשים יום, והלוה מתבייש ממנו, שזא צריך למעות. וכן כתב הרשב"א בקצרה. והסמ"ע (סימן עח סק"ט), ביאר איפכא, דבסתמא שייך שאדם יפרע תוך זמנו, אלא, דהיכא שקבע זמן, גילה דעתו שצריך המעות עד הזמן שקבע. וכן כתב בשו"ת הרא"ש (כלל עו, ג). והקצות החושן (שם סק"ח) כתב, על פי הנמוקי יוסף (ג. מדפי הרי"ף, ומקורו מחידושי הרמב"ן), דהיכא שלא קבע זמן, מנהג העולם לפרוע תוך הזמן. והתומים (סימן עח סק"ב) ביאר, דהא דבקובע זמן איכא חוקה, היינו לפי שבתוך הזמן אין הוא חייב כלל, מה שאין כן בסתם הלואה איכא חיוב ממון. וכן מבואר במאירי הכא, אמנם הרש"ש במכות (ג:), לא כתב כן. ועיין באות הבאה.

יט בא"ד, שם. הקשה הרשב"א, היאך הוכיחה הגמ' ממתניתין, דאדם פורע תוך זמנו, הא לא קבע לו חבירו זמן עד שיגמור כל הארבע אמות. והשיטה מקובצת כתב בשם הרא"ש, דאף דלא קבע ליה זמן, כיון דסלקא דעתין דלא נתחייב כלל, עדיף טפי מקביעות זמן. [וכסברא זו כתב הנתניבות המשפט (סימן עח סק"י), דהחילוק בין קבע זמן ללא קבע, דווקא בהלואה כיון דכבר חל החיוב, מה שאין כן כשלא חל החיוב. ונהרשב"א שלא תירץ כן, יש לומר דסבירא ליה כדרך הראשונה דרבינו יונה הובא להלן (בעמוד ב') אות כה, דמעיקרא חייב הכל. ושפיר הקשה, דכיון דכבר חייב לו, אלא דהאריך לו הזמן, דמי לסתם הלוואה, כיון דלא קבע לו זמן בפירושו. אמנם הרא"ש, יש לומר דסבר כהר"י מייגאש שכתבנו שם, דלסלקא דעתין מעיקרא אינו חייב לו כלום. ועיין לקמן בעמוד ב' באות כג.]. ובחידושי החתם סופר תירץ בשם הרא"ש שהובא בשיטה מקובצת, לפי סברת רבינו יונה שהובאה באות הקודמת, דכל הטעם דבדלא קבע זמן פורע תוך זמנו, דמכסיף מיניה, [דבהלואה עשה עמו גמילות חסדים כמו שכתב הנמוקי יוסף (ג. מדפי הרי"ף)] והכא לא מכסיף מיניה. אך כתב דלטעמא דשו"ת הרא"ש והסמ"ע שהובא באות הקודמת קשה, וכן הקשה הקצות החושן (שם), ולכך פירש דהכל תלוי במנהג, וכמו שכתבנו לעיל.

ט מתני', כותל חצר שנפל וכו'. אסיקנא לעיל (ב:), דקתני נפל, אגב סיפא, לאשמעינן דאפילו אם בתחילה היה הכותל גבוה מד' אמות, אין מחייבין אותו. ושיטת רש"י (שם) ד"ה נפל שאני, דהחידוש בנפל, אפילו שכבר נתרצו הראשונים בכותל. ושיטת תוס' (שם) ד"ה נפל שאני, דהחידוש בנפל, אפילו שהורגלו לעשות דבר הצנע. וביאר השיטה מקובצת (שם) בשם הרא"ש, דהאי טעמא קאי אף בסיפא בגוונא דמעל ד' אמות, כשהורגלו להשתמש שם תשמיש צנעו.

י מתני', עד ארבע אמות בחזקת שנתן וכו', בחזקת שלא נתן וכו'. הקשה הרשב"א, איך שייך לומר בחזקת שנתן, ובחזקת שלא נתן, הא תרווייהו מוחזקין, ואיך ידעינן מי בנה. ותירץ, דאיכא עדים דארצייה חד מינייהו לחבריה, וסירב מלבנות עמו. וכן כתב הריטב"א. וכן כתבו התוס' ד"ה מארבע, אסיפא דמתני'. [ועיין בחזון איש (סימן ב' סק"ב) דביאר, למה לא כתבו כן, ארישא דמתני'. ועיין גם בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סימן נ"ו קמ"ה-ג)]. והנחלת דוד כתב (בעמוד ב'), דמרש"י ד"ה עד שיבא מוכח לא כן, דכתב, דבכהאי גוונא שיש עדים שתבעו ולא נתן לו, הוי בחזקת שנתן. ולכך כתב, דלרש"י עסקינן שיש עדים שאחד קנה האבנים, ושכר פועלים ושילם להם מכיסו. וכתב, דכן נראה מדברי הטור (סימן קנז). וכן כתב הפסקי הרי"ד. אלא דהנחלת דוד כתב, דעדיין אפשר שהשני שילם לו בתחילה, ועיין דבריו שהאריך. אך התומים (סימן עח סק"ד), כתב בדעת הטור ורש"י, דידוע שהתחיל משלו לבד, ועיין מה שכתבנו באות יג.

יא מתני', מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. כתבו הרשב"א (ו). והריטב"א, דאף דאין מחייבין אותו, אינו יכול למחות בו שלא יגביה. אך הרא"ש (סימן ח) כתב, דיכול למחות, כיון שהאוויר שעל גבי הכותל חצוי שלו.

יב רש"י ד"ה בחזקת שנתן, אם אמר האחד לאחר שבנאו וכו'. כתב הקצות החושן (סימן קנז סק"א), דרק היכא שכבר בנה ונשאר עליו חוב ממון נאמן, אבל קודם שבנאו, ורוצה ליפטר מבניית הכותל אינו נאמן, משום דאכתי רמי עלייהו להסיר זה מעל זה היזק הראיה, וטענת שניהם שוה. [וכן משמע ביד רמ"ה (אות מח), דלא נאמן, ומהאי טעמא]. וכן ביאר הנחלת דוד (בעמוד ב' ד"ה וכן). והקצות החושן הוסיף טעם, דהוי כטוען אחר מעשה בית דין דאינו נאמן.

יג רש"י ד"ה עד שיבא התובע, עדים שתבעו ולא נתן לו. כתב הרא"ש (סוף סימן ט), דרש"י לשיטתו בבבא מציעא (יז). ד"ה והעדים, דהיכא שהיה תביעה בפני עדים ולא פרעו, שוב אינו נאמן לומר שפרע. אך כתב לחלוק עליו, דודאי נאמן, [וכן שיטת תוס' ד"ה מארבע, וכמתבאר באות יז]. והא דקתני "עד שיבא עדים", פירש הרא"ש (בשם ה"ר, והיינו רבינו יונה, שהובא בשיטה מקובצת לקמן ו), היינו שיבא עדים שיאמרו, עמנו היה שמעון במקום פלוני, מיום שהחל ראובן בנין הכותל, ויודעיין אנו שלא פרעו. [והא דדי בכך, ולא אמרינן ששילם קודם, ביארנו באות יז]. עוד פירש, כגון שעמד שמעון בדין וחייבוהו בית דין לבנות, וסרב בפניהם, דהוי גולן, ובכהאי גוונא בחזקת שלא נתן. והפסקי הרי"ד והמאירי כתבו עוד פירוש, עיין בדבריהם.

יד בא"ד, בתוה"ד, דכיון דחובה עליו וכו', לא היה בונה משלו וכו'. וכן כתב הנמוקי יוסף (ג. מדפי הרי"ף), דאנן סהדי דלא בנה עד שהשני שילם חלקו. וכתב הגרע"א (דרוש וחדוש מכת"י), דהוכרח לפרש כן מדקתני "בחזקת שנתן", דמשמע דאיכא חזקה גמורה, [עיין עוד שם, למאי נפקא מינה]. אך תמהו התומים (סימן עח סק"ד) והנחלת דוד (עמוד ב'), דמהא דהגמ' מוכיחה דעביד איניש דפרעיה בתוך זימניה, ומכל סוגיית הגמ', מוכח, דליכא הוכחה

דף ה' ע"ב

(ב) תוס' ד"ה כי היכי דלא ליטרודן, אף על גב דבפרק יש בכור תנן בכור בתוך שלשים יום וכו', ואומר ר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא לטרודן וכו'. הקשה הקצות החושן (סימן עח סק"ח), דלשיטת הסמ"ע, (הובא לעיל אות יח), הכא לכולי עלמא אדם פורע תוך זמנו, דהא לא גילה דעתו שצריך המעות. ולכך פירש כמו שכתבנו לעיל שם.

(כא) בא"ד, בתוה"ד, ולכך צריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך ליתן מיד דוריון מקדימין. הקשה הקובץ שיעורים (אות כח), הא כל שלא נתחייב במצוה אין דין דוריון מקדימין. ובקובץ שיעורים (בבא מציעא אות ט) תירץ, דטרוד עתה דכשיגיע זמנו יצטרך לשלם מיד. והגלוני הש"ס (פסחים ד.), הוכיח מתוס' דידן, דשייך דוריון נמי קודם הזמן, באופן שבבוא הזמן תהיה המצוה מקוימת מיד. ונבשיעורי רבי גרשון ביאר, על פי המסילת ישרים (פ"ז), דענין דוריון מקדימין למצוות, הוא מחשש שמא אחר כך יהיה לו עכובים שימנעוהו מלקיים המצוה. אך עיין שם מה שתמהן.

(כב) בא"ד, בתוה"ד, וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת וכו'. ובתוס' בבבא מציעא (קב:) ד"ה בחזקת כתבו, שמא יפול ביתו של שוכר או של משכיר. וכתב הקובץ שיעורים (אות כט), דהא דלא כתבו הכא שמא יפול ביתו של שוכר, דסבירא להו דבכהאי גוונא חייב לשלם כל השכירות, כיון שנסתחפה שדהו, וכשיטת תשובות מיימוני (ספר משפטים סימן כז). אמנם כתב, דנחלקו בזה הרמב"ן והרא"ה בשיטה מקובצת בבא מציעא (קג.).

(כג) בא"ד, בתוה"ד, ומיהו קשיא הא דפריך לריש לקיש מכותל חצר שנפל וכו', דמודו התם דלא פרע דשמא לא יבנה. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דיש לומר, דכיון דיכול לדוחקו ולבנות אין נמנע מליתן. ועיין בנחלת דוד. ובהערות הגרמ"ש שפירא (על הר"י מיגאש אות כד), הקשה על מה שכתב הרא"ש דיכול לדוחקו, מהא דכתב הרא"ש (הובא לעיל עמוד א' אות יט) דלסלקא דעתין לא צריך לשלם עד שהלה יגמור את הכותל, ועיין שם מה שתיירץ. נולכאורה מבואר מתוס' ומהרא"ש, דבחזקת שנתן, היינו גם על הכותל שעדיין לא בנה. וכשיטת הריטב"א והש"ך, שהובאה לקמן באות כה. אבל לשיטת הר"י מיגאש דנאמן רק על מה שכבר בנה, לא קשה מידי, דקושיית הגמ' לריש לקיש, למה נאמן על מה שכבר בנה, אבל לאביי ורבא לא קשה, דנאמן רק על מה שכבר בנה, ולא שייך לומר שמא לא יבנה. ואולי החשש שמא לא ימשיך לבנות הכותל, וכיון דהכותל פחות מארבע אמות, לא צריך לשלם כלל, דלא מונע היוק ראייה. (ש.א.א.). ובתוספות ישנים כתבו, דלעולם היה יודע המקשה שהוא חייב לשלם לחבירו חצי מדמי הכותל, ומכל מקום הקשה לריש לקיש, דהיה סבור שלא יוכל לדוחקו לפרוע עד שיגמר כל הכותל.

(כד) בא"ד, בסוה"ד, דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל. כתב המהרש"א, דהא דמקשינן מסיפא דמוכח דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה, אף דכתבו התוס' דאביי ורבא מודו בבניית כותל, כיון דשמא לא יבנה. דשאני סיפא דמתניתין, דבניית הכותל תלוי בדעת עצמו, ולא שייך למימר שמא לא יבנה. והקשה בחידושי הגרע"א, הא כתבו התוס', דחושש אף לאונסין, שמא יפול הבית. ועיין מה שכתב הפורת יוסף.

(כה) גמ', תנן בחזקת שנתן וכו', אלא לאו דאמר ליה פרעתין בתוך זמני. הקשה בעליות דרבינו יונה, מאי טעמא הוי תוך זמנו, הרי נתחייב לשכור עמו פועלים ולקנות אבנים, נואמנם כן דעת הרמב"ן, דמעיקרא חייב לשלם חצי ההוצאה. וכן משמע מרש"י (בעמוד א) ד"ה עד שיביא. (וכן הקשה הגרע"א בכתב וחורתם כת"י). ותירץ, דלא נתחייב להקדים לחברו כל הוצאת

הבנין, אלא דבר יום ביומו. [והיינו, דלא כהרמב"ן]. ולפי זה כתב בשיעורי רבי שמואל (אות קכה), דצריך לבאר, תירוץ הגמ' "כל שפא ושפא זימניה הוא", כמו שביאר הש"ך (סימן עח סק"ב), דכיון דכל שפא ושפא זימניה הוא, נאמן דפרע הכל, דדרך הוא דפורע הכל יחד כדי שלא יטרדנו כל שפא ושפא, ובכהאי גוונא מודה ריש לקיש. וכן כתב הריטב"א, אלא, דכתב בטעם הדבר, שדרך להקדים מעות על בנין. נודלא כשיטת הר"י מיגאש, שהובא להלן]. עוד תירץ רבינו יונה, דסלקא דעתין, דכיון שזה התחיל לבנות הרי הוא כמו שהאריך לו הזמן, ונפטר מחיוב הבנין עד שיגמור הכותל, וגם על מה שבנה הוי תוך זמנו. נולכאורה היינו לשיטות (שהובא בעמוד א' אות י), שיש עדים שהתחיל לבנות משלו (ש.א.א.). ומשני, דכל שפא ושפא זימניה הוא, ולא פטרו עד שיגמור הכותל, אלא עד שיגמור השורה, ונאמן לומר דפרע רק על מה שכבר בנה. והר"י מיגאש ביאר, דסלקא דעתין שאינו חייב לו מעיקרא ולא מידי, אלא רק לכשישלים כל בנין הכותל יתחייב לפרוע לו הכל, [ודלא כרמב"ן ורבינו יונה]. אבל למאי דמסקינן דכל שפא, שפא זימניה הוא, הדרינן מהאי סברא, ואמרינן דחייב להשתתף עמו בבניית הכותל מעיקרא בכל שפא ושפא, ונאמן דוקא אהא. ועיין עוד בפירוש רבינו חננאל ובית מדרשו, ומה שכתבנו לעיל אות כג בשם התוספות ישנים.

(כו) תוס' ד"ה אילימא, ואם תאמר כיון דאין אדם פורע תוך זמנו וכו'. הקשה המהרש"א, דגם אם אדם פורע תוך זמנו קשה, כיון דאיכא אנן סהדי שזה עשה הכותל, כיון דקדם חד וארציה לחבריה, כמו שכתבנו באות י.

(כז) גמ', תא שמע וכו', אלא לאו דאמר ליה פרעתין בתוך זמני וכו'. כתב התורת חיים, דיכול לומר "ולטעמין", דלריש לקיש נמי קשיא, דהא אמרינן דכל שפא ושפא זימניה הוא. [והיינו דלשיטת הש"ך שכתבנו באות כה, דברישיא נאמן לומר שפרע הכל, כיון דכל שפא ושפא זימניה הוא ולא רוצה שיטרדנו, אם כן הכא נמי צריך להיות נאמן שפרע. (אך הפני שלמה ביאר, דלפי זה אתי שפיר. עיין שם). ולשיטות דנאמן רק על מה שכבר בנה, הכא ודאי צריך להיות נאמן על כנגד מה שבנה. (ש.א.א.).]

(כח) גמ', מי אמרינן במקום חזקה מה לי לשקר. כתב השיטה מקובצת (לקמן ו.) בשם גליון תוס', דפשיטא דחזקה עדיפא ממגו, דמגו להוציא לא אמרינן, ועל ידי חזקה זו מוציאין ממון, והספק אי מהני מיגו לעשות שלא יוציאו על ידי חזקה זו. וכתב, דלפי זה לא תקשה קושיית תוס' ד"ה מי אמרינן (בסוף דבריהם), מיבמה, דלא מהימנא לאחר שלשים יום, אף על גב דאית לה מגו, דודאי חזקה עדיפא ממגו.

דף ו ע"א

(א) תוס' ד"ה כל האומר, בתוה"ד, הא ודאי כיון שכבר הודה לא מהימן לומר שלא לוח וכו'. וכן הקשה השיטה מקובצת בשם הראב"ד והרשב"א. וביאר, דאף אי לא נימא דהוי כאומר לא פרעתי, אין נאמן עתה לומר שפרע, כיון שהוחזק כפרן. וביאר הקובץ שיעורים (אות ל), דטעמא דהוחזק כפרן, דאיבד כח טענה דיליה, והוי כאיני יודע אם פרעתיך. ועיין עוד שער משפט (סימן עט סק"ג), ושיעורי רבי שמואל (אות קלח) וזכר טוב (ח,יא).

(ב) בא"ד, בסוה"ד, ואומר ר"י דאיצטרך לאשמעינן דלא מצי למימר וכו', אלא כאילו וכו'. ביאר התוס' בשבועות (מא:): ד"ה כל האומר (לגבי הגמ' בכתובות פח.), דלא מתרצינן דיבוריה במילתא דלא שכיח. ולפי זה כתב התומים (סימן עט סק"א), דהוא יכול לתרץ דבריו. עוד כתבו התוס' (שם), דבבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר.

(ג) גמ', אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך וכו'. כתב רש"י ד"ה סמך, דטעמא דרב הונא, דכיון דהתחיל סופו

להורדי לא אחזיק לכשורי, הא כיון שנתן הורדי הגיע זמנו לתת, וליכא למימר מי יימר דמיחייבו לי רבנן. [ועיין מה שכתבנו לקמן (עמוד ב') באות יג בשם הפסקי הרי"ד ופסקי הרי"ז]. והיד רמ"ה (אות נו) ביאר, דאמרינן דילמא פיוסיה פייסיה לאחולי גביה, ומאי דאחיל אחיל ומאי דלא אחיל לא אחיל. והחזון איש (סימן ג' סק"ה) ביאר, דמאן דאמר אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי סברא, דהוי בנין עראי, ואין מחייבנן ליה בשביל זה להשתתף בכל הכותל, אלא יכול לתבוע דמי השתמשות, ועסקינן שכותל שמעון היה בנוי מקודם הגבהת הכותל שבניהם, ולכך לא נתחייב מדין סמך לו כותל אחר. עיין עוד שם.

ח) גמ', שם. כתב הרא"ש (שם), דאי נימא דלא קאי אמתני', וכדחובא באות הקודמת, הא דנקטינן לה הכא ולא בפרק חזקת הבתים. משום אגב דחובא בשם רב נחמן (כגירסת הב"ח אות ב), דבי כוי לא הוי חזקה, וקאי אמתני' [כדפירש רש"י ד"ה בי כוי, ודלא כהר"י מיגאש שהובא באות הקודמת].

ט) גמ', רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. ביאר הרא"ש (סימן יא-יב), לפי שאין דרך לקנות לחצאין. וכן כתבו תוס' לקמן (כג.) ד"ה והא אחזיקו, עיין בדבריהם. וכתב החזון איש (סימן ג' סק"ה), דהוי סברא בין מצד המוכר ובין מצד הלוקח. וכן כתב שם בטעמא דאחזיק לשפכי אחזיק לנטפי. [ועיין עוד שם בטעמא דרב נחמן]. והרמב"ן והרשב"א כתבו, דאית דמפרש, דכוונת רב יוסף שאם נעץ עשרה הורדי שכובדן כשורא אחת, יכול הוא ליתן במקומו כשורא אחת. ובעליות דרבנו יונה הביא מחלוקת, אי אמרינן לה גם כשטוען קניתי בסתמא, או דלמא דוקא כשטוען שקנה שיוכל להניח גם כשורי.

י) גמ', ורב יוסף אמר אפילו אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי וכו', אפילו צריפא דאורבני. כתב היד רמ"ה (אות נו, ובחזקת הבתים אות רסז) והטור (סימן קנג), דאף דנפיש היזיקא טפי אינו יכול לעכב עליו. וכן כתב הבית יוסף (שם סק"ח) בשיטת רש"י ד"ה אבל לצריפא. אבל שיטת הרמב"ן והרשב"א, דהטעם, לפי שאינו מתרבה ההיזק על בעל החצר, וכדביאר המאירי, דאין זה דבר הראוי להקפיד עליו. ועיין באות הקודמת בשם החזון איש.

דף ו ע"ב

יא) גמ', משתמש בזיזיה, בכתליה עד ד' אמות וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ו משכירות ה"א), דכל הני דינים איירי בסתמא, כשאין מנהג מסוים. אבל היכא דאיכא מנהג, אזלינן בתר המנהג. ועיין עוד מאירי, ומה שכתבנו בסוף האות הבאה.

יב) גמ', ובעובי הכותל במקום שנהגו. הקשה בעליות דרבנו יונה, פשיטא, ותירץ, דקא משמע לן, דבסתמא כגון שאין מנהג ידוע, אין משתמשין בעובי הכותל. והאי דלא קאמר אבל בעובי הכותל, לפי שהיה ידוע להם שיש מקומות שנוהגים להשתמש בעובי הכותל. ובשם ר' שלמה כתב, דבמקום שנהגו קאי אבעלי בתים עצמן, שנוהגין להשתמש בעובי הכותל ואף כשמשכירים ביתם משתמשים בהם השוכרים. וכן כתב בחידושי הר"ן. והפסקי הרי"ד כתב, דהא דקתני במקום שנהגו קאי נמי ארישא דברייתא, וקאי אמנהג השוכרין. ועיין שם מאי קא משמע לן.

יג) גמ', ואי סוכה דמצוה היא וכו', בתר שבעה יומין הוי חזקה. פירשו התוס' שברש"י, דלצורך כל ימות החג שבכל שנה עשאה. והוסיף בעליות דרבנו יונה, דכיון דתחילתה למצוה, כשעבר זמן המצוה נראה שמשאירה לקביעות ולא לצל. ועיין ביד רמ"ה (אות נ"ט).

יד) תוס' ד"ה האי כשורא דמטללתא, אומר ר"ת דאמתניתין קאי, דעד שלשים יום לא הוי חזקה והוי בחזקת שלא נתן. (עיין מה שכתבנו לעיל

לגמור. [ועיין בחזון איש (סימן ב סק"ז) דביאר דלא כרש"י]. וכתב הנמוקי יוסף (ג: מדפי הרי"ף), דלרב נחמן לא הוי גילוי דעת. ועיין בפירוש רבנו גרשום. וכתב בעליות דרבנו יונה, דלרב הונא אם טוען שאין דעתו להמשיך הכותל אינו נאמן, ואמרינן דודאי דעתו לגמור הכותל, אבל לרב נחמן נאמן. (ועיין דברות משה יב, כד). אך כתב לקמן (ז). וכן כתב הנמוקי יוסף (ג: מדפי הרי"ף), דאף לרב נחמן, אם אמר לחברו שהוא חפץ בשיתוף הכותל, חייב לשלם חלקו. ולרב הונא אף אם לבסוף לא המשיך, [וכן לרב נחמן באפריזא], לא מהני להפקיע חיובו, דכיון דתחילה היה חפץ להמשיך הכותל, נתחייב מיד לשלם חלקו. אך הקשה, אם כן מה מהני היכא דעשה קרנא ולופתא, הא כבר נתחייב קודם שעשה הקרנא, באמצע בניית הכותל, על הכל, ולא גרע מהיכא דלבסוף לא המשיך הכותל, דלא מהני להפקיע חיובו. וכתב הפני שלמה, דלסברת רבינו יונה והנמוקי יוסף (שהובא להלן באות ו), בשיטת רב נחמן באפריזא, דנאמן לומר שאין דעתו להוסיף, אלא שורה או שתים, הכי נמי לרב הונא, נאמן לומר שדעתו להוסיף רק שורה או שתים, [ודלא כרבינו יונה גופיה דכתב דהיינו לרב נחמן], ולכך לא מתחייב בתחילת בנייתו על כל הכותל, כיון דאומר דאין דעתו לגמור הכותל. ואף לשיטת הטור (הובא באות ו), דאין נאמן לומר שדעתו להוסיף שורה או שתים, ואם כן הכא נמי לרב הונא אינו נאמן, היינו כשסיים החצי והשדה הבנין, דאמרינן דמסתמא שוב יבנה כיון שלא עשה קרנא ולופתא, דבשביל דבר מועט לא היה מסיים עתה שלא בזמנו, אך כל זמן שהוא עוסק בבנין, יש לומר כל שעה, שיגמור עתה.

ד) רש"י ד"ה ומודה רב נחמן באפריזא, לענין גובה וכו'. כתב הריטב"א, דאין כן שיטת התלמוד, דלא ליהו ההודאות בחדא גוונא, דבקרנא ולופתא פירש רש"י ד"ה ומודה רב הונא, דעסקינן לענין אורך. ולכך פירש כהתוס' ד"ה מודה.

ה) בא"ד, בתוה"ד, שאם עשה בכותל שמך מקום הנחת ראשי קורות עלייה וכו'. ביאר הפסקי הרי"ד, שאם היה עושה זאת רק בשביל תקרת הגג לא היה צריך לקורה זו.

ו) תוס' ד"ה ומודה רב הונא, בתוה"ד, שבסוף אורך החומה אינו שוה אלא אבן אחת בולטת ואחת שוקעת. בעליות דרבנו יונה (לקמן ז). [והובא בטור (סימן קנו סעיף י"י)] כתב, דאם טוען שאין דעתו להוסיף אלא טור אחד או שתים נאמן, אלא דאם אמר שאין דעתו להוסיף כלל, אינו נאמן, דאנן סהדי דמשקר. [ומבואר ברבינו יונה, דלא כסלקא דעתך דהבית יוסף (שם סק"כ)]. וכן מבואר בנמוקי יוסף (ג: מדפי הרי"ף). אבל הטור כתב, דאינו נאמן לומר שדעתו להוסיף רק טור אחד או שתים, ועיין מה שכתבנו לעיל באות ג.

ז) גמ', אמר רב נחמן אחזיק להורדי וכו'. שיטת רש"י ד"ה (תוס') אחזיק להורדי, והרשב"ם (מא:): ד"ה כל חזרה, (הובא בתוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה ואי חבירה), דבשעה אחת שמשתמש בשל חבירו ושותק הוי חזקה. אבל שיטת ר"ת [הובא בנמוקי יוסף (ג: ד. מדפי הרי"ף)], וכן מבואר ברא"ש (סימן יד), וכן ביאר המהר"ם בשיטת ר"ת בתוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה האי כשורא], דבעי חזקה שלש שנים. ובין לרש"י ובין לר"ת, בעינן טענת מכירה או מתנה ולא מהני טענת מחילה. אך שיטת הריב"ם בתוס' לקמן (כג.) ד"ה והא אחזיקו, דמהני חזקה שלא בטענה, אלא דבעינן חזקת ג' שנים, ומדלא מיחה ג' שנים מוכח דמחל לו. (ועיין שם ברש"י). ולכל הני פירושי, לא קאי מתני' אכותל בין שניהם, אלא אכותל בעלמא, ולגבי חזקת קנייה. אבל בחידושי הרמב"ן והר"ן, כתבו בשיטת ר"ת, דהכא נמי קאי אמתניתין, והיכא דאחזיק לכשורי הוי בחזקת שנתן דמי מחצית הכותל, דלא שייך למימר מי יימר דמיחייבו לי רבנן. והריטב"א תמה לפירוש זה, מאי טעמא דרב נחמן דאחזיק

(כא) גמ', תחתון בונה מכנגדו ועולה. ביארו הרמב"ן הרשב"א והריטב"א והרא"ש (סימן י"ז), דמקצע התחתון מקרקעית העליון, כדי רוחב שלשה טפחים כדי לבנות כותל של גויל במקום שניהם בשיתוף, דאם למטה יבנו רק ג' טפחים, לא יתקיים הכותל. אך השיטה מקובצת בשם הראב"ד כתב, דקרקעו של עליון עולה לו במקום כותל. וכן כתב הרמב"ן בשם יש אומרים ודחאם, עיין שם.

(כב) רש"י ד"ה זה בונה, בסוה"ד, ולא יהא עליון נפסד בשפלות וכו'. כתב הרמב"ן, דרש"י סבר כשיטת ר"י בתוס' ד"ה שתי חצרות. דלשיטת ר"ת, הרי נפסד למעלה מארבע אמות של תחתון, שבונה לבדו, היכא דהחצר התחתונה נמוכה כולה. ואף דיש לומר דהכי קאמר, שאינו נפסד יותר מבעל התחתון, שעל שניהם מגיע בשוה, מכל מקום אין הלשון משמע כן.

(כג) גמ', ורב חסדא אמר עליון מסייע מלמטה ובונה. ביארו השיטה מקובצת בשם הראב"ד, והרמב"ן ועליות דרבינו יונה והרשב"א, דאם אין יסוד אין בנין, והעליון צריך ליסוד.

(כד) תוס' ד"ה שתי חצרות. וא"ת ותחתון למה יסייע לעליון וכו'. מבואר מתוך פירושי רבינו חננאל ובית מדרשו ובתוספות ישנים ובתוספות מכת"י (המובא בתוס' שאנץ), דהוכחת התוס' דהתחתון מסייע עד למעלה, מלשון רב הונא "ועליון בונה מכנגדו ועולה", דמשמע או שהעליון בונה הכל מלמעלה, [וזה הרי ודאי לא], או שהעליון בונה עם התחתון עד למעלה. אבל לא משמע דמקצת העליון בונה עם התחתון ומקצת בונה לבד. אמנם רבינו חננאל והריב"א (הובא בתוס' הנ"ל) פירשו, דהא דקתני, "עליון בונה מכנגדו ועולה", קאי מעל ארבע אמות מהתחתון, אבל מה שבתוך הארבע אמות לתחתון, לא אמר רב הונא דינו, דהא פשיטא דשניהם משתתפין בו. וכעין זה כתב הדרישה (סימן קס"ג וסק"ד). ועיין עוד ביאור בריטב"א.

(כה) גמ', ואם היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו. ביאר בעליות דרבינו יונה, דבין שהיתה גבוהה ד' אמות, ובין שהיתה גבוהה טפח או טפחיים, אין בעל החצר זקוק לבעל הגג. דברייטא בעליון קאי, דקתני רישא, ב' חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון וכו', אבל בעל הגג זקוק לבעל החצר. [ולשיטת ר"ת (בתוס' ד"ה שתי חצירות), דוקא באין החצר גבוהה ד' אמות. ולשיטת ר"י (שם), ורש"י ד"ה זה בונה (כמו שכתבנו באות כב), אפילו בחצר גבוהה ד' אמות]. והא דמקשינן לעיל, "מאי לאו אין נזקקין לו כלל", היינו בחצר הגבוהה פחות מד' אמות, דברייטא סתמא קתני בכל גונוי. ואף שכבר בונה בעל הגג מחיצה ד' אמות, מכל מקום צריך בעל החצר להשתתף עמו במחיצת עשרה טפחים. [ומשמע מדבריו דמשתתף עמו במחיצת דמי מחיצה עשרה טפחים. וכשיטת הרמב"ן לעיל (ב): הובא בקצות החושן (סימן ק"ס סק"ד), וכן שיטת רבינו ירוחם (נ"א ריש ח"ו). ודלא כשיטת הרא"ש (סימן י"ז) הובא בקצות החושן שם]. והביאור הגר"א (שם סק"ד), הקשה לפירוש זה, אמאי קאמר "ואם היתה חצירו למעלה וכו'", הא למעלה ולמטה שוין, דבעל הגג חייב ובעל החצר פטור. והר"י מיגאש מפרש דברייטא, וכן הובא ברבינו יונה בשם יש מפרשים, דהיתה חצירו ד' אמות למעלה מגגו של חבירו אין זקוקין זה לזה משום היוק ראייה, [וכשיטת ר"ת הנ"ל, וכן מבואר בביאור הגר"א (שם)]. וכן עיין בתוספות ישנים, שכתב כפירוש זה, והקשה על שיטת ר"י. אבל החזון איש (סימן ג סק"ט), פירש כן, גם לפירוש ר"י, דכיון דלא קביעא תשמישתיה דבעל הגג, לא מיקרי היוק. ואפילו הכי חייב בעל החצר לבנות מחיצה עשרה, לפי שאם לא יעשה מחיצה, לא יתפס כגנב, אם ירד למטה, שיוכל לטעון שנפל לשם. ועיין ברבינו יונה, מה שהקשה על פירוש זה. [אך לפירוש התוס' ד"ה שתי חצירות, לא קשה מידין].

(עמוד א') אות ז). ביאר העליות דרבינו יונה (לקמן ז), דעד שלשים יום לא מגלגלין עליו חיוב תשלום על הכותל, דלא גלי דעתיה דבהכי נחא ליה בבנין, דאיכא למימר דרך עראי הניח לצל בעלמא, אבל לאחר שלשים יום גלי אדעתיה דניחא ליה באותו בנין, והוי בחזקת שנתן, לפי שמשפט זה גלוי לכל וידוע שמחויב לשלם, ולא שייך למימר מי יימר דמיחייבו לי רבנן. וכן כתב הקצות החושן (סימן קנ"ג סק"ד). והוסיף, דלפי זה, היכא דחיברו בטינא, אף על גב דאיך לא ידע, הרי הוא בחזקת שנתן, כיון דהוא יודע שחייב. והמלחמות (דף ד. מדפי הרי"ף) תמה, דבתוך שלשים יום נמי צריך להיות בחזקת שנתן, דיכול לטעון דידע שרצה להשתמש בקביעות בכותל. ובפסקי הרי"ד ופסקי הריא"ז מבואר, דגם לאחר ל' יום, וכן בחיברו בטינא שייך למימר מי יימר דמיחייבו לי רבנן. והא דהוי בחזקת שנתן, היינו מטעם דחיברו לא היה מניחו עד שיתן חלקו. [ומיושבת קושיית המלחמות. ולפי זה היכא דחיברו בטינא דהוי בחזקת שנתן, היינו בידע בו חבירו ודלא כהקצות החושן].

(טו) גמ', שני בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה וכו'. כתבו התוס' ד"ה בשני צדי, דדוקא בשני צדי רשות הרבים וכו', אבל לא בין גג. והר"י מיגאש כתב, דהכא עסקינן בגגין העשויין לדירה, מה שאין כן להלן. וכן כתב הרמב"ן לעיל (ב:), וכן כתב הרמב"ם (פ"ג משכנים ה"ה וה"ו). והסמ"ע (סימן קנט סק"א) כתב בדעת תוס', דבגגין סמוכין, אפילו בגגין העשויין לדירה, אין צריך מחיצת ד' אמות. אבל הב"ח (שם סק"א), ביאר דעת התוס', דהחילוק בין גגין סמוכין לאינם סמוכין, היינו בגגין שאינם עשויין לדירה, העשויין לדירה, אפילו בגגין סמוכין בעינן למחיצת ארבע אמות.

(טז) תוס' ד"ה בשני צדי, אומר ר"י דוקא וכו'. השיטה מקובצת הקשה בשם הראב"ד, מהא דתניא להלן, דאם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו. (ומה שתיירץ שם, לא אתיא לביאור התוספות). וכתב החזון איש (סימן ג' סק"ט), דצריך לומר דכיון דאין רשות מפסקת, אף על פי שהחצר גבוהה, מרגיש בו. וכתב, דלפי זה (וכן הביא מהעליות דרבינו יונה לקמן ז), אם רשות מפסקת ביניהם, חייב בעל החצר לעשות מחיצה.

(יז) גמ', מהו דתימא נימא ליה אידך שקול אוזינקא וכו'. פירש רש"י ד"ה (תוס') דאי לא, בסוה"ד דאינו רוצה לעשות לחצאין, דטריחא ליה מילתא לחזור אחר פועלים בשביל דבר מועט. ותוס' ד"ה מהו דתימא, פירשו הטעם, כדי שלא יצטרכו להעדיף. וכתב החזון איש (סימן ג' סק"ט), דנפקא מינה, היכא דיכולים לכוף זה את זה או אתה תעשה כל הכותל, או אני אעשה, (עיין פורת יוסף), דחד טעין שיבנו שניהם כל אחד מחיצה, והוא ישלם את העדפה. דלתוס' שומעין לו, ולרש"י אין שומעין לו, דיכול לטעון, דטריחא ליה מילתא לחזור אחר פועלין לדבר מועט.

(יח) גמ', גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה וכו'. ביאר הרא"ש (סימן טז), דבעל הגג עושה המחיצה. וכתב הנמוקי יוסף (ד. מדפי הרי"ף), דהיינו בגג שאינו עשוי להשתמש, אבל בגג העשוי להשתמש, שניהם צריכים לעשות מחיצה. ועיין לעיל אות טז. ועיין עוד בית יוסף (סימן קס) וסמ"ע (שם סק"ב) וגליון הגרע"א (שם).

(יט) גמ', אבל זקוק למחיצת עשרה. כתבו העליות דרבינו יונה והרשב"א, דהוא הדין בגג הסמוך לחצר שאמרו דבעל הגג זקוק לארבע אמות, אף בעל החצר מסייע עמו עד עשרה טפחים למעלה מחצרו שאף הוא זקוק לו לעשרה לנתפש כגנב. אמנם עיין מה שכתב הבית יוסף (סימן ק"ס) בדעת הרמב"ם (פ"ג משכנים ה"ז). ועיין עוד ט"ז (שם סק"ב) וביאור הגר"א (סק"ו). (כ) גמ', אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין נזקקין לו. יבואר להלן באות כה.

דף ז ע"א

א) גמ', אמר לית לי דוכתא וכו', אמר ליה לא טרחנא. וכן איתא להלן, גבי ההוא דבני אשיתא אחורי כווי דחבריה, ורוצה להגביה החלונות. וכתב הרמב"ם (פ"ז משכנים ה"ח), [לגבי הגבהת חלונות דלהלן], דאם לא היה שם טורח כלל, אינו יכול לעכב עליו, דכופין על מדת סדום. וכן כתבו היד רמ"ה (אות ט"ז) [גם על הגמ' הכא], ובעלויות דרבינו יונה [להלן ד"ה אמר]. וכתבו לפי זה, דהיכא דליכא טירחא, כגון שלא גר שם, ואין לו שם תיבנא וציבי, כופין אותו על מדת סדום. וכן היכא דיש לו שם תיבנא ובי ציבי, אלא דאומר לו שישכור פועלים שיעבירו למקום אחר, כתב המאירי, דכופין אותו על מדת סדום. והריטב"א כתב, דגם בלא טעמא דטירחא, יכול לומר, דאיני רוצה לסתור ולבנות ביתי. וכתב הנמוקי יוסף (בבא קמא ח-ט. מדפי הרי"ף), [על הגמ' להלן], דאף דבעלמא כופין על מדת סדום, היינו דווקא בשכבר דר בחצר חברו, שאינו מעלה לו שכר, אבל יכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו. [וכן כתבו התוס' לקמן (יב): ד"ה כגון]. דלא כהמרדכי בבא קמא (סימן ט"ז) בשם הראב"ה ואור זרוע (שם קכב). מכל מקום היכא שאין משתמש בשלו כלל, אלא שיכול לכופו ממדת הדין שלא לעשותו, כגון הבונה כנגד חלונות של חברו, והלה מעכב עליו שלא לסתום אורו, והלה רוצה לעשות לו חלונות במקום אחר כדלהלן, כופין על מדת סדום. וכתב בחידושי רבי נחום, דאף למסקנא דטוען שישבור לו ביתו, היכא דלית ליה טירחא, כופין על מדת סדום, דכיון דכופין על מדת סדום, מותר לו לבנות כותל כנגדו וממילא שובר לו ביתו. ועיין שם מה שביאר עוד.

ב) גמ', אמר רב חמא דבינא קא מעכב והני מילי וכו'. ביאר העלויות דרבינו יונה, דבית לעליה משתעבד, כל זמן שנשאר שם שיעור דירה עשרה טפחים. ועיין עוד מאירי.

ג) גמ', אבל מטו כשורי למטה מעשרה מצי אמר ליה וכו'. כתב הרשב"א, שכל אחד אחד בונה את שלו. וכן כתב החזון איש (סימן ד' סק"ו), בדעת הרמב"ן. והרמב"ן הביא, דיש אומרים, דהעליון חייב לסתור ולבנות משלו, עד למעלה מעשרה, ואם רצה התחתון להגביה יותר, מגביהה משלו. עוד הביא, יש אומרים, דהתחתון בונה הכל משלו. ועיין בחזון איש בביאור השיטות (שם).

ד) גמ', וכי אתנו בהדי הדדי עד כמה. ביאר בעלויות דרבינו יונה, דאף דהתנו, ודאי שאין דעתם שאם הושפל כל שהוא, יסתרו הבנין. ה) גמ', כי היכי דעילוי איסוריתא דמחוזא והדר. כתב הריטב"א, דנקט כפי אותה שעה, והענין שיוכל לטלטל כל כליו, בכל ביתו, בריוח.

ו) גמ', אמר ליה סכרנא לך הכא, ועבידנא לך כווי לעיל מאשיתאי. כתב רבינו יונה, דאמר ליה הכי, לפי שלא היה בית דירה, כדאסיק להלן דהוי לתיבנא יציבי, ולכך היה סבור שלא יקפיד על הגבהת החלונות. אך כתב, שהיה הלה יכול להשיבו, דילמא ממליכנא עלה לדירה. ועיין בתורת חיים.

ז) גמ', הא קא משמע לך דאף על גב דלא משתמש אלא תיבנא ובי ציבי בעלמא. פירש רש"י ד"ה דאע"ג, דהרבותא, דאף דהוי טירחא פחותה, אינו יכול לכופו. ורבינו גרשום פירש, דהרבותא דבבי תיבנא וציבי, שאין צריך כל כך לאורה, ואפילו הכי לא מצי לכופו לפנות.

ח) רש"י ד"ה בדנפשי, בתוה"ד, ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים. כתב בשיעורי רבי שמואל (אות קנ"ד), דאף דמוכח מרש"י לקמן (ו): ד"ה לא הויא, דלענין חזקת תשמישין לאלתר הוי חזקה. [וכן כתב הנמוקי יוסף [והיא הגהת מהר"ם] (ד: מדפי הרי"ף) בשם רש"י]. היינו במשתמש ממש בשל חברו, דהתם איכא אומדנא דאדם מוחה לאלתר. אבל הכא בחלון, אינו משתמש ברשות חברו. ועיין בדרכי דוד לעיל (ו).

ט) בא"ד, שם. בעלויות דרבינו יונה הוסיף, דבעינן גם טענה, ולא מהני מה

ששתק ולא מיחה. וכן כתב הרשב"א לקמן (עמוד ב), בדעת רש"י הכא. [אבל בנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), משמע לא כן. ועיין רש"י אתוס' לקמן (כג). ד"ה והא]. וכתב רבינו יונה, דלפי זה, הא דתנן לעיל (ב): "החלונות מכנגדן ד' אמות", איירי כגון שידענו שפתחן על חברו ברשות, או שהחזיק ג' שנים וטוען שברשות פתחן. והקשה בתוספות ישנים, דלא משמע כן.

י) גמ', נהי דעלו להרדי דמי ליבני כשורי והורדי דמי אוירא לא עלו להרדי. ביארו העלויות דרבינו יונה והרשב"א והנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דשמו כמה בנוי שוה יותר מן הפנוי, אבל בדשמו סתם, הכל בכלל, ואפילו אוירא. אבל הרא"ש (סימן כ) כתב, דאיירי אפילו בסתמא.

דף ז ע"ב

יא) גמ', דאמר רב נחמן אמר שמואל וכו', ורב אמר יש להן. כתב הריטב"א, דשמואל סבר דאחין שחלקו לקוחות הן, ומוכר בעין יפה מוכר, ורב סבר דאחין שחלקו יורשין הן. והרשב"ם לקמן (סה). ד"ה רב, כתב, דרב סבר דמוכר בעין רעה מוכר.

יב) רש"י ד"ה ולא אמת המים, להביאה מן הנהר וכו'. כתב הנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דמשמע מדבריו, שאם היו שם כבר, לא יסלקם. ודלא כשיטת הרמב"ם (פ"ב משכנים ה"ב).

יג) גמ', דנפיק עליה תברא וכו'. כתב הרמב"ן, דעסקינן בשובר שאינו מקויים, דאי הוי מקויים לא הוי חיישינן לזיוף, והוי קרעינן לשטרא. וכתב, דמייירי דיש עדי קיום, ורבינא סבר דמקיימין את השובר, ואף דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, וקטן חשיב שלא בפני בעל דין, הא קיימא לן, דמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין. אלא, דלמסקנא סבירא לן, דכיון דלא אפקי בחיי אבוהון, חיישינן לזיוף, ולא מזדקקין ליה לקיומיה עד גדל. [ועיין בשיעורי רבי שמואל אות קסח]. אבל הרשב"א כתב, דעסקינן בשטר מקויים, ולמסקנא אפילו אם העדים מעידים דאנו חתמנו ונקב יש בו בצד אות פלונית, מכל מקום אין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין. והקשה הבית יוסף (סימן קח סק"ד בדק הבית), הא קיימא לן דמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין. ותירץ, דהכא גרע דאיכא רגלים לדבר דמזויף. ועיין קצות החושן (שם סקי"א).

יד) גמ', דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי וכו'. כתבו בעלויות דרבינו יונה והרשב"א, דעסקינן דאיכא עדים שהאב תבעו בחייו בבית דין, ולא הוציא השובר. אבל הרי"י מיגאש [הובא ברא"ש (סימן כא)] כתב, דאפילו בלא תבעו, כיון דהוה ידע דאיכא עליה שטרא, איבעי ליה לאפוקי השובר בחיי אבוהון, ולאזמוניה לבית דין שיכפוהו לקרוע השטר. ועיין פלפולא חריפתא (אות א').

טו) מתני', כופין אותו לבנות בית שער וכו'. הקשה הקובץ שיעורים (אות מ), מאי טעמא כופין אותו, הא ההיזק ראינו אינו ממנו, ואין לומר דהוי תקנת חכמים, דאין זה תקנה לציבור כבניית חומה. [נאמנם מהחזון איש (בבא בתרא סימן א' סקי"ב) משמע, דשייך בכגון דא תקנת חכמים]. ואין לומר דהוא מטעם מנהג המדינה, דבשלמא בשותפין על ידי מקח שייך לומר דעל מנת כן נשתתפו, מה שאין כן בשותפין על ידי ירושה. [נאמנם בחזון איש (שם) מבואר, דגם בירושין שייך לומר דעל מנת כן חלקן]. ורצה לומר (באות מא), דהחייב מדין נהנה. [נאמנם הרמ"א (סימן קסג ס"ד) כתב, שאפילו מי שלא נהנה, חייב להשתתף בהוצאות].

טז) מתני', ודלת לחצר. כתבו הפסקי הרי"ד, והנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דדלת צריך בלילה לסגרה מפני הגנבים. וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן לעיל (ב): [וכן כתבו הפרישה (סימן קס"א סק"א) והנחלת דוד, בדעת רש"י

הדרך היוזמי

מסכת בבא בתרא דף ז - דף ח

ח אלול - ט אלול התשס"ט

כה) גמ', רבנן לא צריכי נטירותא. הקשה החזון איש (סימן ה' סק"ח), הרי אין לסמוך על הנס, וצריך לנהוד מנהג העולם. וכתב, דכמו שפטרין מן המס, שהתורה פטרן, כיון שאינם משתדלים להשיג הממון, [עיין לקמן ח. אות ג'], הכא נמי מצאו חכמים, שאין ליטול מהם נטירותא, כיון שבאמת תורתן מגנת עליהם, ואינם נתונים תחת מקרי הטבע כשאר בני אדם.

כו) גמ', ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים. פירש רש"י בפסחים (פז). ד"ה אלו ת"ח, דמניקין אחרים כשדיים הללו, וכעין זה כתב היד רמ"ה (אות עח). ורבינו גרשום פירש, שלומדין זה מזה, כתינוק יונק משדי אמו.

דף ח' ע"א

א) גמ', ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. פירש רש"י בשו"ת השירים (פ"ח פ"ו), שמניקים את ישראל בדברי תורה.

ב) גמ', אלו תלמיד חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. ביאר התורת חיים (עבודה זרה יט.), על פי מה דאיתא (שם), דכל הלומד תורה מרב אחד, אינו רואה סימן ברכה, עיין שם. והאור זרוע (ח"א באלפא ביתא, אלף אות י'), פירש על פי הגמ' במנחות (ז), דעל ידי הגלות מתקיימת תורתם, כיון שהולכים ללמוד תורה, והוי בכלל עמל התורה. ולפי זה כתב הלקט יושר (יור"ד עמוד 39) בשם רבו תרומת הדשן, שהעשירים המפונקים, לא טוב הם עושים, דאדרבה כשמבקש אחד הספר ובא לו בטורח גדול, זכור באותו מעשה, מה שרוצה ללמוד. נוכן איתא במנחות (ז) במעשה דר' אבימי.

ג) גמ', בלו זו כסף גולגלתא וכו'. שיטת הרמב"ן והר"ן והנמוקי יוסף (ה). מדפי הרי"ף, דאיירי בגוונא שהמלך הטיל עליהם סכום קצוב, דיכולים התלמידי חכמים לומר, דלא הטיל המלך עלינו כלום, אלא בשבילכם, אבל אם המלך אמר, שיתן כל אחד כסף גולגלתו, אין עמי הארץ פורעין בשביל תלמידי חכמים. ושיטת הרמב"ם (פ"ו מתלמוד תורה ה"י) והרמ"ה (בתשובה, הובא בתשובות הרא"ש כלל ט"ו ס"ח), דבכל גווי חייבים בני העיר לפרוע בשבילם. וכן כתב הטור (חושן משפט סימן קס"ג) בשמם. ובטעם הדבר, כתב הב"ח (יורה דעה סימן רמג סק"ב), דכיון דתלמידי חכמים תורתן משמרתן, בהכרח, המיסים מחמת עמי הארץ הן, דאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ כדלקמן. וכן כתב הפרישה (חושן משפט שם סק"א וסק"ב). ובפירושו המשניות להרמב"ם (אבות פ"ד מ"ה) משמע, דהוי חלק מהזכויות של תלמידי חכמים, כמו שפטרה התורה מחצית השקל מן הכהנים.

ד) רש"י ד"ה מנדה בלו, בסוה"ד, על אנשי כנסת הגדולה. הקשה הרש"ש, דלא עליהם נאמר, אלא על בוני בית המקדש, כמו שכתבו התוס' ד"ה לא שליט. וכתב, דברש"י בעין יעקב הגירסא, "כשעלו אנשי כנסת הגדולה". וכן כתב הר"ן בפירושו לרי"ף. אך בנמוקי יוסף (ה. מדפי הרי"ף) הגירסא כלפנינו.

ה) גמ', ודילמא לא מידויל. פירש רש"י ד"ה לא מידויל, דיתמי לאו בני מחילה נינהו. כתב היד רמה (אות עט), דהא דבגדולים לא גבינן אף דלמא לא מידויל, לא משום דמחלי, אלא דתקנתא דמתא שיחפשו מים ומוטל על כל אחד מהם. אבל מקטנים לא גובים מס, היכא דלית להו הנאה, וכן כתב הר"י מיגאש. אמנם הנמוקי יוסף (ה: מדפי הרי"ף) כתב, דשיטת הרמב"ם (פ"ו משכנים ה"ו), דאף קטנים חייבים במס, ואין פטורים אלא ממילי דמצוה. והא דאי מידויל גובים מהקטנים, פירש הנמוקי יוסף (ה). מדפי הרי"ף, כיון דזכות הוא להם וזכין לאדם שלא בפניו. ובתוספות ישנים כתבו, דהא דגובים מהגדולים אף אי לא מידויל, היינו משום דמחלי. ועיין באת

ד"ה ודלת. וכתבו הרמב"ן והר"ן, דכיון דפתוח ביום משום דאי אפשר להיותן נעולות כל היום, צריך בית שער. אך בתוס' (שם) ד"ה הזיקא מבואר, דגם הדלת בעינן למנוע הזיקא ראייה, וצריך ביאור.

יז) רש"י ד"ה כופין אותו, בתוה"ד, להיות שומר הפתח וישוב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר. וכתב הפרישה (סימן קס"א סק"א), דהבית שער מועיל לתרתי, א. להרחיק הזיקא ראיית הרבים, ב. להושיב שומר לחצר, ומה שכתב רש"י ומרחיק את בני רשות הרבים, היינו דעל ידי הבית שער מרוחקין בני רשות הרבים מלהציץ בחצר, ולא דיבר ששומר הפתח מרחיק. וכן עיין ברש"י לעיל (ב): ד"ה ביתה שער, דפירש כן.

יח) מתני', כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חודש. כתב המרדכי (סימן תע"ז), בשם רבינו ברוך בספר החכמה, דמייירי דווקא דלא בא להשתקע שם, אבל אדם הבא להשתקע, הוי כקונה בית דירה. והמרדכי כתב, דבכל גווי בעינן י"ב חודש. וכן שיטת הנמוקי יוסף (ה: מדפי הרי"ף), וחידושי הר"ן (ח). והריב"ש (סימן קל"ב).

יט) גמ', הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבעית אימא וכו', הא דאית ליה פותחת וכו'. כתב החזון איש (סימן ד' סק"ז), דהתירוצים פליגי, דלמאי דמשני הא דאית ליה דלת וכו', אין עושין דלת אלא בלא פותחת, דחיישינן שמא יעשו פותחת. וכן שאר התירוצים, דאי לא תימא הכי, איך אמרינן הא דלית ליה דלת, הא אף עם דלת עושין, היכא דפותחת מאבראי, עיין שם. אבל ברשב"א מבואר, דלא פליגי, ועיין לשון הריטב"א. נלפי זה צריך לומר, דהרגילות היא דדלת יש לה פותחת מגואי, ומשום הכי בתחילה לא סלקא דעתא לאוקמי בדלת בלי פותחת או פותחת מאבראי, אלא שאין לה דלת, וכן לשאר הלשונות. (ש.א.א.).

כ) גמ', הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת. כתב בחידושי החתם סופר, דלמאי דפירש רש"י ד"ה פותחת, דהמפתח בתוכו, סבירא ליה דפותחת הוי מעליותא, דהמפתח בתוכו ויכול לפותחו, ואין לו פותחת היינו שסוגר בלי מפתח שמחובר בו, והוי גריעותא. אך לתוס' ד"ה ואי בעית אימא, פותחת היינו דלת עם מנעול, והוי לגריעותא, אבל לית ליה פותחת, היינו שאין בה מנעול כלל והוי למעליותא.

כא) תוס' ד"ה ואי בעית אימא, בתוה"ד, קצת קשה דלא הוי כשאר שינויי וכו'. הקשה הרש"ש, דלא יכול לומר הצד דלא מעלי.

כב) גמ', לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון. ביאר הריטב"א, דהספק הוא, כיון דרוב גייסות באים על עסקי ממון גובין לפי ממון, או דילמא כיון דלפעמים הן באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות. וכן ביאר החזון איש (סימן ד' סק"ט), דהספק הוא, לפי מה אומדין את שיעור הכדי כפיה. אמנם הנמוקי יוסף (ה. מדפי הרי"ף) כתב, דהספק הוא האם הגייס בא בשביל ממון או בשביל נפשות, ועיין שם.

כג) גמ', לפי שבח ממון. ביאר החזון איש (סימן ד' סק"ז), דכל אחד משלם לפי הנאתו, עיין שם עוד ביאור. ועוד ביאר (שם סק"ט), דכיון דדעתם אממון, ממון הוא הגורם שיבוא עליהם, ולכן ראוי לגבות לפי ממון.

כד) גמ', לפי קירוב בתים הן גובין. שיטת תוס' ד"ה לפי, דהיינו אף לפי קירוב בתים. אבל שיטת הרי"ף (ה. מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פ"ו משכנים ה"ד), דגובין בק לפי קירוב בתים. וכדכתבו הר"ן (בפירושו לרי"ף) והמשנה למלך (שם). וכן שיטת היד רמ"ה (אות עז). וביאר החזון איש (סימן ד' סק"ט), לפי שגם מי שממונו מעט, זקוק לחומה, ואין הוצאות החומר מתרבות בשביל שיש בעיר עשירים, ואילו היו כולם עניים היו בונים גם כן חומה, והוי ליה זה נהנה וזה לא חסר. (ועיין מה שכתבנו באות הקודמת). והיד רמ"ה, ביאר באופן אחר, עיין שם.

הבאה.

(ו) **רש"י ד"ה לא מידויל**, דיתמי לאו בני מחילה נינהו. הקשה האילת השחר, דמשמע דאי הוה בני מחילה לא היו מחזירים להם, והרי לא מחלו. וביאר, דכוונת רש"י לרבותא דאפילו אם הם מוחלים, לא מהני. (ועיין **ברש"י בבא מציעא** (מב: ד"ה ומשלם) ולכאורה לדברי **התוספות ישנים** שהובאו באות הקודמת לא קשיא, דנראה דאופן הגביה מכל בני העיר הוא על דעת דאם לא ימצאו ימחלו].

(ז) **גמ', אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו**. כתב **בחידושי הר"ן** בשם **התוספות**, דכיון דפטורין, אין הם צריכים לשכור אחרים במקומם. וכן כתב **הריטב"א**, אך הביא, דיש מי שפירש דצריכים. וכן הביא **הר"ן** (בפירושו לרי"ף) בשם **רש"י**, ועיין **בהגהות הב"ח על המרדכי** (סימן תעה).

(ח) **גמ', וכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא וכו'**. כתב **הרש"י**, דמשמע דאפשר שיהיו בעלי משנה או בעלי גמרא, ולא בעלי מקרא, ודלא כאותן ששופכין בוז על הבקאים בש"ס ופוסקים, ואין להם יד במקרא. [ולכאורה יש לומר, דבעלי מקרא דהכא אינם שאינם בקיין בגמ' ובמשנה, אלא שאינם "בעלים" עליהם, ואם כן גם בעלי הגמ' מדובר בכהאי גוונא, ולא שאין להם כלל יד במקרא].

(ט) **גמ', אבל עמי הארץ על יכנסו**. כתב **הריטב"א**, דאיירינן בגוונא שימצאו במקומות אחרים, ולא ימותו ברעב, דאי לאו הכי מצוה להחיותם. **והבית יוסף** (סימן רנא סק"א) הביא בשם **הריטב"א**, וכן כתב **השולחן ערוך** (שם), וכן משמע **בירמיה** (אות פא). דאיירינן בגוונא דמה שהיה אוכל עם הארץ יחסר לתלמיד חכם. והקשה **במרומי שדה**, דאם כן איך נתן לרבי יונתן בן עמרם, ואיך לבסוף אמר יכנסו הכל. עוד הקשה, וכן הקשה **הקובץ שעורים** (אות מד), מהא דאמרינן רבי לטעמיה וכו', דמשמע דיכול לפרנסם. ולכך פירש המרומי שדה, כעין מה שכתב **הריטב"א**, עיין שם, **ובמהרש"א**.

(י) **גמ', שדיוה אכובס**. פירש **החזון איש** (סימן ה' סק"ח), דשדיוה אכובס **וארבנן**, ורק כשערק כובס פקע כלילא, ומשום הכי דווקא בההיא שעתא אמר רבי, ראייתם וכו'.

(יא) **גמ', החמרת והגמלת וכו'**, המודר הנאה מאנשי העיר וכו'. כתב **הריטב"א** (**בנדרים** לא. וכן משמע **בחידושי הר"ן** הכא), דכמו לגבי מיסים, אם קנה דירה הרי הוא כאנשי העיר, הוא הדין לענין הנודר מאנשי העיר. וכן מבואר **בחזון איש** (סימן ה' סק"ו), לגבי עיר הנדחת.

(יב) **גמ', שלשים יום לתמחוי וכו'**. כתב **בחידושי רבי שמואל** (סימן י' ובשיעורים אות קעח), דאי נימא דיסוד החיוב בקופה ותמחוי, הוא מדין חיובי בני העיר לצורכי העיר, ולא מדין מצות צדקה, מובן מה שחילקה **הגמ'**, דיש לומר, דלענין תמחוי סגי במה שהוא בן עיר בשיעור שלשים יום, ולקופה בעינן שיעור של בן עיר בג' חדשים וכו', דאי הוה מדין צדקה מה שייך לחלק. אמנם עיין שם שיישב נמי החילוק אי נימא דהוה מדין צדקה. וכדבריו כתב **בחידושי הגרי"ז ערכין** (כא. ד"ה במתניי), דהוה מחיובי בני העיר. ועיין עוד מה שכתבנו בעמוד ב' אות כד. **והערוך השולחן** (יור"ד סימן רנ"ו סט"ו) כתב, דהחילוק בין תמחוי לקופה, משום דהנתינה לקופה היא מרובה יותר מלתמחוי, דתמחוי גובים ליום אחד, וקופה לכל השבוע. ולכך כל שלא ישב ג' חדשים אינו חייב בנתינה גדולה. ועיין עוד **בדרך אמונה** (פ"ט ממתנות עניים הי"ב סקע"ד וסקע"ה), בטעם הזמן בכסות וקבורה.

(יג) **גמ', כללא דמילתא, כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי**. כתב **הר"י מיגאש**, דאינם משלמים מיסים, כיון דלית להו הנאה מיניה. אבל **הרא"ש** (סימן כ"ט) פליג, כיון דיש להם הנאה, כיון שנתינת המס מונעת מהגויים להצר לאנשי העיר. עיין שם.

(יד) **גמ', אנא לאחשבינהו קא עבידנא**. ביאר **המאירי**, עד שיצא הפסד ממונם בשכר כבודם. וכתב **היד רמ"ה** (אות פח), דדוקא מדעת היתומים.

(טו) **גמ', אמרה ליהו למצוה רבה**. כתבו **התוס' ד"ה יתיב**, בתחילת דבריהם, דפדה בהו שבווי עובדי כוכבים. וכתב **הקובץ שיעורים** (אות נד), דמכל מקום הוה מצוה, דלגוי איכא מצוה נמי לפדות גוי ולתת צדקה לגוי, עיין עוד בדבריו. והביא, דכתבו **בחידושי הר"ן** (**סנהדרין** נו:) **והיד רמה** (שם נו:), [וכן כתב **במהרש"א** (שם ד"ה בפירש"י)], דגוי מצווה על צדקה, וגמרינן לה מדכתיב "לעשות צדקה ומשפט". וכן שיטת **הרוקח** (סימן שס"ו). [אמנם מה שכתב שם דחייבים גם בלקט שכחה ופאה, תמוה **מיבמות** (מז:). (ש.א.).].

ורבינו בחיי (**בראשית** פ"ח פ"כ) כתב, שגם בן נח נענש על ביטול מצוות צדקה, דמצות שכלית היא. וכמו שכתב **רבינו ניסים גאון** (בהקדמה לש"ס), דבן נח מוזהר על מצוות שכליות. [ועיין גם **שערי תשובה** (שער שלישי אות טו) ובהקדמת הנצי"ב לספר אהבת חסד]. אבל שיטת **הרמב"ם** (פ"י ממלכים ה"י), דאינו מצווה על הצדקה, וכן כתב **הכלי חמדה** (פרשת וירא) בשיטת

שו"ת הרשב"א (ח"א סימן יח). אמנם גם לשיטת הרמב"ם אתי שפיר, דכתב (שם) דבן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשות אותה כהלכתה וכו', נתן צדקה מקבלין ממנו. ומוכח מלשונו דיש לו שכר בעשית המצוות ובנתינת צדקה. ואף שדחק **באגרות**

משה (יור"ד ח"ב סימן ז) בכוונתו, וכתב, דאין לגוי שכר על קיום המצוות, מכל מקום כתב, דעל צדקה יש לו שכר. וכן מבואר בספר הזכרון **וזכרון יהושע** (עמוד קפו) בשם **הגרי"ז**, דלא שייך דגוי יהיה בכלל אינו מצווה ועושה. אך בספר **זהב משבא** (פרשת כי תשא), כתב בשם **הגרי"ז**, איפכא, דיש לו שכר על כל המצוות, חוץ משבת. **ובתשובות הרמב"ם** (פריימן סימן קכד, בלאו ח"א סימן קמח), כתב להדיא, שכל מצוה שעושה הגוי נותנין לו עליה שכר, עיין שם, ועיין **בפירוש המשניות להרמב"ם תרומות** (פ"ג מ"ט). וכן מבואר **בחידושי הרמב"ן קדושין** (לא. הוצאת זכרון יעקב). וכן כתב **המאירי סנהדרין** (נט). ועיין עוד **עינים למשפט סנהדרין** (נו:). וכן **קובץ הערות** (בביאורי אגדות סימן ד' אות ה'). ועיין דף י: ומה שכתבנו שם אות יח.

דף ח ע"ב

(טז) **גמ', יקר בעיני ה' המותה לחסידיו**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דכבוד הוא לחסידים בעיני ה' שימותו על מטתם, ולא ברעב וחרב.

(יז) **גמ', שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה**. פירש **רש"י ד"ה שבי**, שביד הגויים לעשות בו כל חפצו אם למות וכו'. וכתב **המהרש"א** (חידושי אגדות), דהמות אינו ביד הגוים, אבל הוא בכלל שבי, דיש אדם שאינו מורגל בטבע מקומות ומדינות אחרות, ומת שם במיתה טבעית.

(יח) **גמ', שגבויה וחלוקה שוים**. פירש **רש"י ד"ה שגבויה**, שתמחוי גובים ומחלקים בו ביום וכו'. **והרא"ש** (סימן כט) מפרש, דבגביה נמי בעינן שלשה, דאינה דבר קצוב כקופה, וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד. וכתב **המאירי**, דלשיטת רש"י, גם הקופה לא היה קצוב, אלא היו נותנין, כל אחד כרצונו, הן לקופה הן לתמחוי, [ולכך לא פירש כהרא"ש]. **והשיטה מקובצת** (לעיל ח.) פירש בדעת רש"י בשם **השיטה**, דהא דגובים בשנים, אף דבחלוקה בעינן שלשה, דלא דמי חילוק לגבייה, דחילוק אם אינו מתחלק כראוי, נמצא גוזל מזה ונותן לזה, אבל גבייה אף על פי שאינו גובה כראוי, אינו גוזל, דמצות צדקה קעביד. אמנם **התוס' ד"ה ומתחלקת**, כתבו **הפלפולא חריפתא** (אות ט), **והגהות חוות יאיר** (על הרי"ף ה:), דסבירא להו כהרא"ש.

(יט) **גמ', ולשנותה לכל מה שירצו**. שיטת **תוס' ד"ה ולשנותה**, דמותר אפילו לדבר הרשות. וכן כתב **הרמב"ן** בשיטת **רש"י להלן ד"ה אציפי**. וכתבו **תוס'**

הדרך היוזמי

מסכת בבא בתרא דף ח – דף ט

ט אלול – י אלול התשס"ט

שדעתו לגנוב. ובחידושי החתם סופר כתב, דהטעם דאין עושים שררה פחות משנים, הוא משום חשדא. ועיין בפרישה (שם סק"א). והפסקי הרי"ד והפלוטא חריפתא (סימן כ"ט אות ס) כתבו, דאף שמאמינים להם, בעו להזהר מלעז העולם. וכתב הדרך אמונה (פ"ט ממתנות עניים ה"ח, בביאור

ההלכה ד"ה אין רשאין), דכתירוץ זה מוכח משאר הדינים של הברייתא. (כח) גמ', מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה וכו'. פירש רש"י ד"ה אציפי, דמזבני להו ממעות הקופה. וכתב הרמב"ן, דמוכח דשיטת

רש"י דמותר לשנות אף שלא לצורך עניים. וכתב, דלשיטת הר"י מיגאש שהובאה לעיל אות יט, צריך לפרש, דלקחו ציפי דבי כנישתא והעמידום עתה בבית המדרש, [וכן גירסת הרי"ף (ו. מדפי הרי"ף)], ומעיקרא סבר דאסור לשנות מדבר לדבר כלל, והשתא סבר דמשנין מה שלקחו הציבור לצרכיהם לצורך מצוה, לישב עליהן בבית הכנסת, לצורך אחר, לשיבת בית המדרש.

(כט) גמ', מריש הוי עביד מר תרי כסי וכו'. כתבו הרמב"ן והרשב"א, דאף דקתני לעיל דרשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה. היינו דוקא בני העיר, אך לא הגבאין מדעת עצמן. עיין עוד בדבריהם.

דף ט ע"א

(א) גמ', איתיביה וכו', ולהסיע על קיצתם. כתב הרא"ש (סימן לג), דמהכא מוכח, דכל בעלי אומנות יכולין להתנות ביניהם, והם הנקראים בני העיר לענין מלאכה. וכתבו הרמב"ן והנמוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף), דדוקא דמתני כל טבחי מתא, או כל אומני דההוא אומנות.

(ב) גמ', ואף על פי שאין ראייה לדבריו. פירש רש"י ד"ה שאין, דהתם אי אפשר לעמוד על החשבון. ותוס' ד"ה ואע"פ פירשו, דשאני התם שהיו צדיקים גמורים. וכתבו המהרש"א (חידושי אגדות) והפורת יוסף, דהא דלא פירשו כרש"י, דמשמע להו דזכר לדבר קאי נמי על הא דקתני, "ולא בהקדש עם הגזברין". ועיין רבינו גרשום. והמהר"ם פירש, דבפסוק כתיב טעמא, "כי באמונה הם עושים".

(ג) גמ', אף על פי שיש לו לאדם וכו', יצור וימנה. פירש רש"י ד"ה יצור, הכסף שהוא מוסר בידו. וביאר המהרש"א (חידושי אגדות), על פי הגמ' בחולין (קה:), דכל מידי דצייר וכו' ומני, אין רשות למזיקים עליהם. אך המאירי פירש, כדי שלא יחשוד בהם, עיין שם. ועיין רבינו גרשום ויד רמה (אות קה) דלא ביארו כרש"י.

(ד) גמ', ואין בודקין לכסות. כתבו היד רמה והריטב"א בשם הר"מ, דלא עסקינן בערום ממש, דאיהו פשיטא שמכסין אותו מיד, שהרי מצטער מחמת הצינה, וגם מבוזה, אלא מיירי שאינו מכוסה לפי כבודו. אמנם עיין שו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן כה).

(ה) גמ', אבעית אימא סברא האי קא מבזי וכו', איבעית אימא סברא האי קמצערא ליה וכו'. כתב המצפה איתן, דבגמ' סוטה (ח. וסנהדרין (מה). קתני, דפליגי רבי יהודה וחכמים, אי בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה, או דניחא בגופיה עדיף מבזיוני. ובמצפה איתן סנהדרין (שם) הביא, בשם החות יאיר (סימן קצא), דאין לדמות מיני צער ובזיון זה לזה. ועיין בגליוני הש"ס הכא, ואור שמח (פ"טו מסנהדרין ה"א) וקובץ שעורים (אות ט).

(ו) גמ', אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת. כתב הבית יוסף (יור"ד סימן ר"נ סק"ג), דלפירוש רש"י ד"ה ולא איזדקיך, דלא נזדקק לו בתחילה אפילו לפרנסה, [לגירסת דילן], ועלה מסקינן דמתנה מועטת בעי, היינו כדי פרנסה דהיינו כדי סעודה. ודלא כתוס' ד"ה לא

בערכין (ו: ד"ה עד, דבעינן שיהיה צרכי ציבור. אך שיטת הר"י מיגאש (הובא בחידושי הרמב"ן והרשב"א), דדוקא לצורך עניים, כגון מדור וכסות, אבל לשאר דבר מצוה לא. ואף לצורכי עניים לא שרי לשנות אלא ממה שנתר.

(כ) גמ', ולהסיע על קיצתן. כתבו הר"י מיגאש והרשב"א, דהוי מדין הפקר בית דין הפקר. וכתב החזו"ן איש (סימן ד' סק"ח), דהוי תקנת חכמים ליתן לטובי העיר כח בית דין.

(כא) תוס' ד"ה כי הא, אחר היה עמו וכו'. הקשה הפני שלמה, דלפי מה שכתבו התוס' ד"ה ומתחלקת, דהא דלא בעינן שלשה היינו היכא דאיכא סכום קצוב, הרי הכא דלא היה סכום קצוב, [כמו שהוכיח הרמב"ן, מכתובות (מט:)], ואם כן ליבעי שלשה. ועיין מה שכתבנו באות כד.

(כב) תוס' ד"ה אכפיה לרב נתן, וא"ת והא בפרק כל הבשר אמר כל מצות עשה וכו'. הקשו הקהילות יעקב (סימן ח), ובשיעורי רבי שמואל (אות קעו, ובחידושי סימן ז), אמאי לא הקשו כן התוס', על הא דקתני, שממשכנין על הצדקה. ועיין באות הבאה.

(כג) בא"ד, ואר"ת דהאי כפיה בדברים. כתבו התוספות ישנים והשיטה מקובצת בשם הגליון, דאף דסתמא דלישנא ד"ממשכנין", משמע כפיה ממש.

יש לומר נמי דממשכנים על ידי כפיית דברים. אמנם האור זרוע (ח"א הלכות צדקה סימן ד) כתב, דדברי ר"ת דהויא כפיה בדברים, היינו לענין כפיית רבא, אך הא ד"ממשכנין על הצדקה" הויא כפיה גמורה (וכמבואר טעמא להלן). ולפי זה הקשה, דהא אמרינן בגמ' דממשכנין היכא דאמיד כי הא דרבא וכו', ומוכח דגבי נמי היתה כפיה גמורה. וכן הקשה המהרש"א, עיין שם. ועיין מה שתיירץ הקהילות יעקב (סימן ח'). ועיין באות הבאה.

(כד) שם. כתבו הקהילות יעקב ובחידושי רבי שמואל (סימן ז), דהא דממשכנין על הצדקה כפיה גמורה, היינו בגוונא דגובים לצרכי עניי העיר, מה דמחוייב כל אחד לפי ערכו, והוי מתנאי בני העיר ותקנתם. [ולפי זה לא קשיא הא דבאות כב, אמאי לא הקשו כן, על הא דממשכנין]. וכן הביא בחידושי רבי שמואל בשם הבעל המאור בבבא קמא (לו: מדפי מר"ף). ועיין שם שהקשה עליו. [וכן מוכח מתוס' ד"ה כי, דכתבו דאחר היה עמו, והבאנו לעיל אות כא קושיית הפני שלמה דהא בעינן ג' לפי תוס' ד"ה ומתחלת,

ולפי מה שכתבנו אתי שפיר, דהכא ודאי לא בעינן ג'. ולכאורה כן מוכח מתוס' ד"ה ומתחלקת, דהקשו דבעינן שתגבה הקופה בג', ותיצרו בשם רבינו תם. ולפי ר"ת דלא כפינן אלא בדברים, מאי מקשו. (ועיין דברות משה יב – מא). אמנם בדפוס ונציה, הגירסא בתוס' ד"ה ומתחלקת ר"ח. (רבינו חננאל) וכן בחידושי הר"ן, וכן בתוס' שאנץ ובתוס' מכת"י וכן כתב בהגהות חוות יאיר על הרי"ף (ה: מדפי הרי"ף). ועיין גם מה שכתבנו לעיל (בעמוד א') אות טו מחידושי הגר"ז].

(כה) גמ', אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי. כתב בהגהות ר"מ שטראשון, דהוא גוזמא בעלמא, ורצה לומר דלא ראה אותו זמן כביר. [ועיין בתוס' ברכות (כ). ד"ה תליסר מתיבתא, דכתבו על הגמ' התם, דתליסר לאו דוקא, אלא הוי לשון הרגיל בגמ' (ש.א.)].

(כו) גמ', והשתא נמי דעתאי עלויהו. כתב המאירי, דמלמד תינוקות וכו', אף בשעה שהוא פורש מהם לפי הצורך ההכרחי, ראוי לו להיות לבו ומחשבתו עליהם.

(כז) גמ', גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה. פירש רש"י ד"ה לפרוש, מפני חשד. הקשה הט"ז (יור"ד סימן קנ"ז סק"א), מהא דקתני לקמן (ט). דאין מחשבין עם גבאי צדקה. וביאר, דהחשד כאן משום דהרואה סבור, שכיון שעושה שלא כדון, דהא בעי לגבות בשנים משום שררה, בודאי

הדרך היומיומית

מסכת בבא בתרא דף ט - דף י

י אלול - יא אלול התשס"ט

אזדקיך, דנותנין פחות מכדי סעודה. ועיין בב"ח שם.

ז גמ', גדול המעשה יותר מן העושה. פירש היעב"ץ, לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו, וצער א ובזיוניה דגופיה קשה מממוניה. ועיין ברש"י ד"ה מעשה. והחכמת אדם (כלל קמ"ד ס"ד) הוסיף, משום דלא רק שגרם שיתפרנס העני, אלא גם זיכה חבירו במצוה. והר"י קורקוס (פ"י ממתנות עניים ה"ו) כתב, (על פי קושייתו מנסהדרין ט:), ששכרו גדול מן הנותן בכפיה ולא מן הנותן מרצונו. וכן כתב הפר"ש (יור"ד סימן רמט סק"ו. ומה שהקשה עליו הט"ז סק"ב, תירץ הש"ך בסק"ט).

ח גמ', ואף על פי כן נחשב להן לצדקה. כתב המאירי, בפירוש קמא, דנגישה היינו עישוי דלעיל. עוד פירש, דקאי על גביית העובדי כוכבים, ואף על פי כן נחשב לצדקה, משום שהעובדי כוכבים מנכים משום נתינת העשיר חלק העניים. וכן כתב המהרש"א (חידושי אגדות). עוד כתב, דנחשב להם צדקה, כשמקבלין אותו בשמחה, וסובלים עול גלותם לכבוד ה'.

דף ט ע"ב

ט גמ', אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. כתב התורת חיים, דאשמעינן שמצטרפות כאילו נתן בבת אחת, אף שאינו דומה הנותן מנה לצדקה פרוטה פרוטה לנותן מנה לצדקה בבת אחת. דכשנותן סכום גדול יכול העני להתעסק ולהרויח. [ועיין לשון המאירי]. והגליוני הש"ס הקשה מהכא, על הרמב"ם בפירוש המשניות לאבות (פ"ג מט"ו) שכתב, שטוב יותר שיחלק כסף הצדקה לכמה נתינות, מפני שזה כופל מעשה הנדיבות. ועיין גם שיטה מקובצת כתובות (ג). ובחתם סופר הכא. ובספר חסידים (כת"י פארמא תתתק"יז) כתב, שני צדיקים היו, אחד היה נותן בכל שבוע דבר קצוב כפי השגת ידו, וחבירו היה נותן בפעם אחת כדי שיצטער כשיתן הרבה ביחד.

י רש"י ד"ה בימי ספורו, בסוה"ד, לטמא אף באהל. בחידושי הגרע"א תמה, דקתני להדיא בכלים (פ"א מ"ד), דמצורע אינו מטמא באהל. והרש"ש כתב, דלשון רש"י אינו מדויק.

יא תוס' ד"ה דהא, בתוה"ד, וקשה לריב"ם דבתורת כהנים וכו', מוכח שמטמא אפילו כלים. כתב הריטב"א, דאינה קושיא, משום דהיא גופא קשיא לר' אחדבוי, דלמא רק בגדים שלבוש בהם הוא מטמא, אבל באמת כמו שמטמא אדם מטמא נמי כלים. אך הקשה, דאם כן לימא מנין למצורע שמטמא אדם וכלים, ומדלא שאל אלא על האדם, מכלל דמודה דמטמא כלים.

יב גמ', אמר ליה שרץ בהדיא כתיב ביה וכו'. כתב הרמב"ן, דיש שהקשו, אטו גברא רבה כרב ששת, לא ידע דשרץ כתיב באורייתא. עיין מה שתירצו, וכן כתב הריטב"א, וכתב הרמב"ן על פירושם, דמעילי פילא בקופא דמחטא.

יג תוס' ד"ה אתיא אימיה, פר"ח דהיינו אימיה דרב אחדבוי. כתבו הרמב"ן והר"ן (בעמוד א'), דהוכרח לפרש כן, ולא כפירוש רש"י (שם) ד"ה עולא, דפירש דהיינו אימיה דרב ששת. דרבא לא היה קורא לרב ששת עולא, דגברא רבה הוא לגביה, ועוד דרב ששת לא הוי משגש ארחתיה דאימיה ידידיה, דהוי משגיח בה.

יד תוס' ד"ה מה כיבוס, בתוה"ד, ולא גמר מהיקשא. כתב הרש"ש, דלאו דוקא היקשא, אלא רצו לומר גזירה שוה, או במה מצינו.

טו תוס' ד"ה חמה אינו כופה, תימה דפרק ארבעה נדרים אמרינן דחמה משה הרגו. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דהא אמרינן התם דתרי חימה הוו. ותירץ, דכוונת התוס' בקושייתם, דהכא קאמר, דיותר קל לכפות האף מן החימה, ולגבי משה אמרינן התם להיפך, דחימה משה הרגו ולא

האף. והמהר"ם, הקשה על תירוצו, דשמא חימה הנשאר חי חזק יותר, עיין שם. וכתב המהרש"א, שיותר נראה, שנתחלף בדבריהם, "תימא" במקום "פירוש", וכונתם, דסמך תלמודא אהך דנדרים דחימה משה הרגו, ועל כן הא דר"י פליגא ולא סבר גדול העושה צדקה כו', כדלעיל.

טז גמ', הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנין כדי שלא יקבלו עליהן שכר. כתב היד רמ"ה, דשמעינן מינה, דמאן דיהיב צדקה לבני אדם שאינן מהוגנין לאו צדקה היא. ועיין מהרש"א בבא קמא (טז:). והנמוקי יוסף (בבא קמא ו: מדפי הרי"ף) כתב בשם הרמ"ה, דהא דאינו מקבל שכר היינו דוקא ביודע בו שאינו צריך, אבל אם אינו מכירו, ואפשר שהוא הגון, יש לו שכר, שהרי לשם מצוה מכויין, ועיין עוד בדבריו.

יז שם, הקשה הקובץ הערות (בביאורי אגדות סימן ג' אות ד ואות ו) הא חישב לעשות מצוה, והחושב לעשות מצוה ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ותירץ, דהכא איירינן באנשי ענתות, שהיו רשעים, ולא כיוונו לשם מצוה, אלא להתפאר, ואמנם אילו היו נותנין לבני אדם מהוגנין היה להם שכר מעשה המצוה, דאפילו נאבדה לו סלע ומצאה עני מתברך [וצריך עיון]. ועיין עוד בפני שלמה הכא.

יח גמ', כל הרגיל לעשות צדקה (זוכה) הוינן ליה בנים בעלי חכמה וכו'. ביאר האהבת חסד (פ"ה בהגה"ה), דהיינו, דאם לא היו לו בנים עד עתה, זוכה שיוולדו לו בנים.

יט גמ', דכתיב ימצא חיים וכו'. כתב האהבת חסד (פ"ה בהגה"ה), דאין לומר שהוא בעצמו יזכה להתחכם בתורה, אך לא יזכה לבנים. דמי שאין לו בנים חשוב כמת (נדרים סד:), ועל כרחך כוונת הכתוב, שיוולדו לו בנים, ויקרא חי, ועל כרחך דהוו בעלי תורה, דבכך יתקיים בו "מצא חיים".

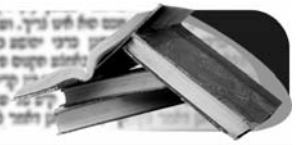
דף י ע"א

א גמ', יש לו לבעל דין. פירש רש"י ד"ה לבעל דין, רשע או עובד כוכבים. וכתב הבן יהוידע, דקרא את אומות העולם בעל דין, מפני כי הדבר נוגע להם, דאם הצדקה רצויה ומקובלת, תציל את ישראל משעבוד מלכות, דאין יכולים האומות להשתעבד בהם. ורבינו גרשום פירש, דבעל הדין הוא יצר הרע.

ב גמ', אמר לו הרי הוא אומר וכו'. הקשה הבן יהוידע, הא אכתי תקשי מפסוק "כי לי בני ישראל עבדים" דמאחר שהם עבדים ודאי המלך כועס. ותירץ, על פי מה שדייק בפסוק, דכיון דאמר "לי בני ישראל עבדים", אמאי הוצרך לסיים ולומר "עבדי", ועל כרחך הכי קאמר, דלעולם אצל הקב"ה חשובין בנים אף שאינם עושין רצונו של מקום, אך הם צריכים להחשיב עצמן עבדים, ולזה אמר "כי לי בני ישראל עבדים", ולא דמצידי חשובין עבדים, אלא "עבדי הם" הם חושבים עצמם עבדים. וכיון דאצלו יתברך חשובין בנים בכל עת, גם כל אחד מישראל צריך להחשיב את זולתו במדרגת בן, ויתן לו צדקה, אלא דאת עצמו יחשוב בתורת עבד. ועיין עוד במהרש"א (חידושי אגדות) ובפורת יוסף.

ג רש"י ד"ה חזא להו בחלמא, במוצאי יום הכיפורים. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דדקדק לפרש כן, דמסתמא הנהו בני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי, היו בינונים, דנגמר דינם ביום הכיפורים.

ד רש"י ד"ה פש בגייהו, ערב ראש השנה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דדקדק לפרש ערב ראש השנה, משום דמראש השנה ואילך מתחיל דין שלאחריה, וחסרון זה נידון כבר בראש השנה שעבר ונחתם ביום הכיפורים שלאחריו, כדחוי בחלמא. אבל אהא דאיתא בגמ' "כי מטא מעלי יומא דכפורי שדור בי קיסר כו"י" כתב, דנראה דפש בהו בערב יום הכיפורים בשנה

הדרק היוזמי

מסכת בבא בתרא דף י - דף יא

יא אלול - יב אלול התשס"ט

בפסחים (שם) תירץ, דמתניתין דאבות איירא במעלת החסיד, אבל לעולם צדיק הוא. וכן כתב הפני יהושע (ראש השנה ד.). והמחזור ויטרי (ח"ב עמוד 466) כתב עוד, דהכא לא אמר על מנת. והביאור הגר"א (יור"ד סימן ר"כ סק"כ) כתב, דהא דאבות היינו על מנת בתנאי כפול. והבן יהוידע (ראש השנה שם) תירץ, על פי מה שכתב הפתח עינים (באבות שם) בשם המהר"ש פרימו, [וכן כתב המהרש"א סוטה (יד.)], דהתם איירי במצוות חיוביות, אבל כשמוסיף על חיובו, שרי. והכא נמי אפשר דאיירי בגוונא שכבר נתן צדקה לפי ערכו.

טו גמ', כאן בישראל וכו'. פירש רש"י ד"ה כאן בישראל, דישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה וכו'. והיד רמה (אות קל) פירש, דישראל לשם שמים קא מכווין, וכי אמר בשביל שיחיה בני, שיעסקו בתורה ובמצוות קאמר. והמחזור ויטרי (הובא באות הקודמת) פירש, שבישראל מתוך שלא לשמה בא לשמה. ועיין באהבת חסד (פרק כ"ג בהערה) שדן, אי בכהאי גוונא הוי לשמה.

טז גמ', שנאמר להן מלכא מלכי ישפר עליך וחטיך בצדקה פרוק וכו'. עיין באות הבאה.

יז גמ', אמר להם רבן יוחנן בן זכאי כשם שהחטאת וכו', כך צדקה מכפרת על אומות העולם. כתב הרברות משה (סימן יב הערה ג), דלא פליג אכולהו הנאים דלעיל, דחשבו לה חטא לאומות העולם. והוכיח כן, מדשיבא את דברי רבי נחוניא בן הקנה, והא לא משמע שחזר מדבריו. ועל כרחך דכוונתו דבפירוש הקרא נראין דברי רבי נחוניא. וביאר, דאף שחטא בהא שלא כיוון נכונה, לא הוי אלא חטא קל, אבל בגין החסד שעשה יש לו שכר וכפרה על עבירות חמורות מאותו חטא. ועיין עוד שם. והדרישה (יור"ד סימן רנ"ד סק"א) כתב, דקראו חטאת כנגד צדקה של ישראל שכולה זכות. והוכיח כן מדלהלן, דאמרינן, דיש להם זכות בצדקה. ובשו"ת כתב סופר (יור"ד תשובה קי"ד) כתב, דעל פי רוב אינם עושים לשם מצוה, אבל לפעמים עושים. ובשו"ת זרע אמת (יור"ד קי"ב), הוכיח דיש להם זכות במצות צדקה, מנבוכדנצר, שעל ידי הצדקה נתארך מלכותו. וכן כתב בפסקי הרי"א, דאפילו רשעי אומות העולם הצדקה מגינה עליהם, שכן אמר דניאל לנבוכדנצר (דניאל פ"ד), "וחטאת בצדקה פרוק וכו'", וביאר לקרא "צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת", דהיינו שהחסד מרומם, אפילו לאומים. ועיין עוד לעיל ח. אות טו.

דף יא ע"א

א גמ', העבודה שאין בקופה של צדקה כלום וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמעיקרא לא ידע שהיא ובניה בסכנת מוות, והוא גם היה נצרך וחייו קודמין.

ב גמ', מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו וכו'. כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (סימן ג), דאף דאיתא בכתובות (ג). דהמבזבו אל יבזבו יותר מחומש, אם הוא עשיר מותר. עוד כתב, דכיון שהיו שני בצורת, חייב מפני פיקוח נפש. והעיון יעקב תירץ, דבמלך אין חשש שמה שיתן יותר מחומש שיבוא לידי עניות.

ג גמ', ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים. כתב הרשב"א, דאם אין בחצר אלא שמונה אמות, ד' אמות לכל פתח חולקים. אלא, דאם יש יותר משמונה אמות, כגון תשע אמות, מצי מעכב, דאינה ראויה ליחלק, לפי שאם יטלו כל אחד ד' אמות לפירוק משא, תישאר אמה לאויר החצר ואינה ראויה ליחלק. וכן כתב הריטב"א. אלא דנחלקו בביאור המשנה ועיין שם. אבל היד רמה והר"ן כתבו, דאף אם אין בחצר אלא שמונה אמות אינם חולקים. ועיין

שנייה, וההוא דינא דיום הכיפורים נמשך עד יום הכיפורים הבא, וכמאן דאמר בראש השנה (טז). אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יום הכיפורים נידון לשעבר, לאחר יום הכיפורים נידון להבא, ולפי זה כתב להגיה בפירוש רש"י פש גביהו ערב יום הכיפורים י"ז דינרי שלא וכו'.

ה גמ', עשרה דברים קשים נבראו בעולם וכו', ומיתה קשה מכולם. הקשה העיון יעקב, דהוי י"א בצירוף המיתה. ותירץ על פי המהרש"א (חידושי אגדות), דשינה היא אחד משישים במיתה. ועיין מה שתירץ עוד.

ו גמ', בוא וראה שלא כמדת וכו'. כתב בספר המנהיג (שער הצדקה וגמילות חסדים), בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, שאם בא אדם לפניו בדורון גדול אולי אינו מקבלו, ואם מקבלו, אולי לא יראה פני המלך, ואם יראה, אולי יעשה רצונו ואולי לא. אבל בצדקה רואה אדם פני מלכו של עולם ועושה לו רצונו, שנאמר "אני בצדק אחזה פניך" בעולם הזה, "אשבעה בהקין תמונתך" לעולם הבא.

ז גמ', רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי. כתב הרמב"ם (פ"י ממתנות עניים הט"ו), דקודם כל תפילה עביד הכי. וכן איתא באגרת התשובה לרבינו יונה, כל שעה ושעה שהיה בא להתפלל. ולשון הסמ"ג (עשין סימן קס"ב), שהיה נותן בכל יום פרוטה לעני, ואחר כך מתפלל. ועיין עוד מה שכתב הברכי יוסף (יורה דעה סימן רמ"ז סק"א) בשם האר"י.

ח גמ', מאי דכתיב מלוה ה' וכו', כביכול עבד לזה לאיש מלוה. כתב בספר החינוך (מצוה תכ"ד), שהודיענו האל ברוך הוא כי בפרנסתנו משרתי ביתו במעשר, נמצא התועלת והברכה בממונינו על כל פנים, ולא יעכב זה שום דבר חטא ועון.

דף י ע"ב

ט גמ', מה יעשה אדם וכו', יפזר מעותיו לעניים. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), שסמך על דברי דוד במזמור דמייתי בסמוך (תהלים קיב), "אשרי איש ירא ה' וגו' גבור בארץ יהיה זרעו דור וגו'", וסיים בו, שזכה לכך לפי ש"פירז נתן לאביונים וגו'". ועיין מה שכתבנו לעיל (ט): אות יח בשם האהבת חסד.

י גמ', רבי אליעזר אמר יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר ישמח וכו'. כתב הקובץ שעורים (אות גג), דאפשר דלא פליגי. דעצת רבי אליעזר הוי בדרך סגולה, ועצת רבי יהושע הוא לפי דרך הטבע.

יא גמ', אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ביאר התשב"ץ קטן (סימן תקכט), פירוש, וקיום מצות בידו. דכשהצדיק נפטר מן העולם בא מלאך אחד ומזכיר כל מה שלמד לשמה.

יב תוס' ד"ה עליונים למטה, בתוה"ד, דעולם הפוך היינו שראה שמואל וכו'. כתב המהר"ם, דלפי זה, הא דאמר ליה עולם ברור ראית, כוונתו שהדבר אשר ראית הוא מצד הדין ומשפט צדק, ובודאי שהיה שמואל ראוי לזה מצד העונש והשכר.

יג גמ', שאינם עושין אלא להתגדל בו. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאינו לשון "גדולה", דאם כן היינו להתייהר כדלקמן, אלא מלשון גדולה בשנים, דהיינו שיארכו ימים, כדמייתי מקרא.

יד גמ', האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני וכו', זה צדיק גמור. הקשה תוס' בפסחים (ח): ד"ה שיזכה, מהא דתנן באבות (פ"א מ"ג), אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל שכר. ותירצו דהיינו דוקא בגוונא, דאם לא תבוא לו אותה הטובה, תוהה ומתחרט על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהה ומתחרט צדיק גמור הוא. וכן כתבו תוס' בעבודה זרה (יט). ד"ה על מנת. וכן כתבו היראים (סימן שס"א) והחינוך (מצוה תכ"ד). והר"ן

בחידושי חתם סופר בביאור סברתם.

(ד) גמ', עד שיהא בה שמונה אמות וכו'. ביאר הרש"ש, דהיינו שמונה על ארבע אמות. ועיין בדבריו.

(ה) רש"י ד"ה חצר, היתה לו חצר וכו', וחולק נכסיו על פיו וכו'. כתבו הריטב"א, והרא"ש (סימן לח), דאתי לאפוקי אחין או שותפין שחלקו. דבכהאי גוונא, ודאי חולקים בשוה. וכתב הרא"ש, דהיינו דוקא לרב הונא, דחולקין החצר לפי פתחין. אבל לרב חסדא, מצי לאוקמי נמי באחין ושותפין שחלקו, דמסתמא מייירי שאין הבתים שוים במחיר, וכיון שחלקו והעלה אותו שקיבל הבית הגדול דמים, אמרינן דנכללו גם הד' אמות שבחצר. והבית יוסף (סימן קעב) כתב, דהוא הדין אם בעל הפתח האחד העלה בדמים, עיין שם. אך הט"ז (שם סק"א) כתב, דהיינו דוקא בגוונא דבעל שני פתחים העלה בדמים.

(ו) גמ', היה לזה פתח רחב שמונה אמות וכו'. כתב הרא"ש (סוף סימן לח), דאם לא היה הפתח רחב אלא ב' אמות, נוטל ד' אמות על ד' אמות, דאי אפשר לפרק משאו בלאו הכי. אך הכסף משנה (פ"ב משכנים ה"א) העיר, דלכאורה מפשטות לשון הרמב"ם (שם) משמע לא כן. אמנם הסיק, דגם הרמב"ם מודה לרא"ש. ועיין שם במגיד משנה.

(ז) גמ', האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח. ביאר הרשב"א בשם ר"ח, דהיינו לכל רוח ורוח, ונמצא נוטל שש עשרה אמה בחצר. אמנם בשם הראב"ד ביאר, דהיינו לכל רוח שירצה, אך לעולם אינו נוטל אלא ד' אמות.

דף יא ע"ב

(ח) גמ', הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק. הרשב"א הביא קושיית הראב"ד, מאי טעמא בפתח רחב שמונה אמות לא אמרינן הכי. ותירץ הראב"ד, דהתם איכא דלתות שמעכבות כניסת משאות. והרשב"א תירץ, דבאכסדרה, כיון שדופן רביעי פרוץ, אין מניחין בה כלים אלא לפי שעה, ולכך אפשר דעייל לגואי ומפרק, דאין שם כלים שיעכבו, אבל בבית שמפרקין שם כלים תדיר,

אי אפשר לפרק משאו על גבי כלים. ועיין עוד בפירוש רבינו גרשום. (ט) תוס' ד"ה הכא, בתוה"ד, ואכסדרה דבי רב יש לה וכו', והרביעית גבוהה ד' אמות וכו'. כתב המהרש"א, דהוכרחו לפרש כן לשיטתם. דאין לפרש כפירוש רש"י ד"ה אכסדרה דבי רב, שפירש שמוקפות חלונות, והכא נמי יפרשו דרוח רביעית עם חלונות. דאם כן לא הוי קרי ליה אכסדרה, דכל בית נמי מוקף חלונות, מה שאין כן לפירוש רש"י דמוקף חלונות בכל ארבעת המחיצות.

(י) גמ', וחציו אינו מקורה וכו', אין לו ד' אמות וכו'. כתב הרשב"א, דדוקא אם יש במה שאינו מקורה ד' אמות, דבלאו הכי אינו ראוי לפירוק משא.

(יא) גמ', אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו וכו'. פירש רש"י ד"ה בני מבוי, דקאי אבני מבוי האחר. אבל הרא"ש (סימן מ) פירש בשם רבינו מאיר, דבני מבוי האחר, פשיטא דיכולין לעכב. ולא מבעיא לן אלא אי בני מבוי דידיה, יכולין לעכב, משום שמרגיל דריסת הרגל של בני מבוי אחר, שיעברו דרך ביתו.

(יב) גמ', לפי בני אדם מתחלקת. מבואר בנמוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף), דהיינו לקולא, דמי שיש לו בתים הרבה בחצירו אינו חייב אלא כמי שיש לו בית אחד. ובשוערי רבי שמואל (אות רו), רצה לבאר, דכוונת הגמ', דהחויב על כל בן אדם. אך כתב, דבלשון רש"י ד"ה לפי בני אדם, דפירש הדרים בבית, מבואר לא כן. ולכך צריך לפרש כהנמוקי יוסף.

(יג) גמ', זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים. כתב החזון איש (סימן ו' סק"י), דהיינו לפי בתים, משום דכל בית גורם אבק ועפר ולחות. אבל אם יש לבית אחד שני פתחים, לא מסתבר שיטול לפי פתחים, שאין הפתחים גורמים הזבל.

(יד) תוס' ד"ה אכסניא, פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שירא שחנתה וכו'. כתב הרמב"ן, דרבינו חננאל גרס, "לכל בני אדם, ולא לפי בני אדם. והיינו, שכל הקודם בהם זכה. אך הרמב"ן כתב, דגירסתינו עיקר. עיין שם. ועיין עוד ביד רמ"ה (אות קמד).

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
 יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©